

El senyor Pèsol i altres plantes, una obra excel·lent de Perarnau

24

PERARNAU, 100 ANYS

El Salí, març 1995

L'any 1937 es publica **El senyor Pèsol i altres plantes**, de Salvador Perarnau. Es tracta d'un recull de faules que entronca amb la tradició popular, milenària i universal, d'aquest tipus de literatura. És també, al mateix temps i de manera indestriable, un conjunt de poemes amb espurnes líriques de primer ordre. Es fa difícil dir si és més una cosa o altra. És segur, però, que, en part gràcies a aquest còctel, ens trobem davant d'una obra literària excel·lent.

El mateix Perarnau era ben conscient del que acabem de dir. En una carta indica que el llibre (com també **Cuques de llum**, que havia aparegut set anys abans) era **poemes / faules per a infant**. En una altra afirma sobre aquests textos: **és el que més em plau de la meva producció**.

Les primeres faules, en la història oral i literària, són molt antigues i no pertanyen només a la nostra tradició occidental. Els seus protagonistes són normalment animals que es comporten com a persones. La narració d'uns fets, en prosa o en vers, té com a intenció evidenciar quin ha de ser el bon comportament dels humans i què passa quan un no actua d'acord amb el que els autors de faules consideren el camí dret. El to moralitzant d'aquestes obres sol culminar amb un consell final.

A **El senyor Pèsol i altres plantes** tot això hi és present, però l'autor va molt més enllà, aconsegueix un notable grau d'originalitat i ens proporciona una riquesa de matisos gratificant.

Ho podem veure en cadascun dels poemes del conjunt. Fixem-nos per exemple, en el primer, reproduït en aquestes pàgines.

El senyor Pèsol ens explica la història d'un ser singular, des del moment del naixement fins a la seva mort. El protagonista no és doncs un animal (com passava a **Cuques de llum** i és habitual a la majoria de faules), sinó una planta d'estar per casa que, per una transformació més radical, es comporta com nosaltres. Gràcies a això som capaços –nosaltres i els infants– de veure-nos-hi reflectits. El senyor Pèsol mira la lluna, es lleva de matí i marxa món enllà: què més voleu!

Al poema hi bateguen dos dels temes típics de les faules. En primer lloc, el de la vanitat injustificada (**"I s'omplia de fums el pensament, / com tants i tants mortals, i presumia"**).

En segon lloc, el del triomf dels teòricament petits i dèbils sobre els que semblen més forts (**"i, a voltes, el més gran s'ha de rendir / vençut per les més pobres criatures"**).

La intenció moralitzant i el consell final són ben explícits a la darrera estrofa. **Quan em dirigeixo als infants**, va dir l'autor en una entrevista, l'any 64, **ho faig en forma de faules per formar-los de cara al futur**.

Tenim, doncs, una faula amb totes les de la llei, però tenim molt més que una faula tradicional. D'entrada per les característiques del protagonista mateix. I afegim-hi tres elements més: el lirisme de moltes imatges poètiques, fet del tot infreqüent en composicions d'aquesta mena; la força precisa i contundent d'algunes descripcions i l'ús de ritme, rima i vers.

D'imatges, citem-ne dues de precioses. La primera és a la quarta estrofa: **El pèsol es lleva molt de matí; / l'aire el tocava com una mà balba / i pensà que el volia recollir / el davantal de l'alba**. La segona és a la vuitena: **Tragué fulles i flors, braços i mans / i, dintre les tavelles, / sentia créixer els grans / com si la nit li hagués posat estrelles**.

Posem atenció ara en un parell de descripcions. Una és paisatgística. L'altra, amb una gran economia de recursos i una bellesa captivadora, ens aporta l'essència del pas del temps.

Heus aquí la primera: **Al davant, les muntanyes, en filera, / feien serrells i puntes cel endins amb les carenes fines, netes**. I la segona: **Un dia, dos, pluges, estels, / ponents encesos, albes rialleres**.

Parem esment, finalment, en alguns elements del vers. **La meva mètrica és lliure. Considero la preceptiva com una cotilla**, va declarar Salvador Perarnau en una ocasió.

A **El senyor Pèsol**, com a la resta de poemes del conjunt, la llargada i el ritme del vers són diversos, com si es volguessin adaptar a les necessitats de cada imatge o de cada idea o, dit en altres paraules, desencotillar-se.

En la majoria de casos reïx en el seu intent. En d'altres notes alguna cosa diminuta que xerrica. És el petitíssim taló d'Aquil·les d'una gran obra.

PERE FONTS

El senyor Pèsol i altres plantes,
obra de Joan Junceda (1881-1948).
Aquest popular dibuixant
va ser col.laborador de nombroses
publicacions i il.lustrà centenars
de llibres de l'època.
La seva prolífica obra sobresortí
per l'encert expressiu,
l'habilitat tècnica
i la seguretat artística.

25

PERARNAU, 100 ANYS

El senyor Pèsol

Rodó i petit, de dintre la tavella,
el pèsol va sortir torrat de sol,
com un ull que saltés de la parpella
per seguir món tot sol.

Restà damunt l'era abandonat.
Els seus germans foren enduts, tot d'una
al graner, i ell restà meravellat
de trobar-se tot sol dessota el clar de lluna.

I mirava la lluna amb ulls d'infant,
alta, rodona, riallera,
i pensà que era un pèsol gran
perdut enmig de l'era.

El pèsol es llevà molt de matí;
l'aire el tocava com una mà balba
i pensà que el volia recollir
el davantal de l'alba.

I marxà món enllà i es va aturar
al cap d'una margera
i començà a mirar:
Al davant, les muntanyes, en filera,

feien serrells i puntes cel endins
amb les carenes fines, netes;
el pèsol pretenia mirar sobre els confins
i s'aixecava de puntetes.

Un dia, dos, pluges, estels,
ponents encesos, albes rialleres;
el pèsol posà arrels
i era com el senyor de les margeres.

Tragué fulles i flors, braços i mans
i, dintre les tavelles,
sentia créixer els grans
com si la nit li hagués posat estrelles.

I s'omplia de fums el pensament,
com tants i tants mortals, i presumia.
"Senyor Pèsol, si us molesta el vent
us tancarem la porta del Migdia."

"Senyor Pèsol, si teniu calor
us farà de ventall la marinada."
"Senyor Pèsol, Senyor Pèsol, Senyor..."
i ja fou el Senyor de la contrada.

Mes ai, que tota cosa té sa fi
i acaben prompte les millors ventures
i, a voltes, el més gran s'ha de rendir
vençut per les més pobres criatures.

No tothom li sabia dir Senyor:
unes quantes formigues
li omplien les branques de pugó
i encar li deien: "Per Senyor que sigues!"

I el pèsol es marcava a poc a poc,
arrugat, marfugat, i la quimera
l'anava tornant groc,
d'un groc de mort, dalt la margera.

Ningú no és amo ni Senyor, en el món.
El corc, a poc a poc, trenca la biga.
Porta l'estel més alt el gorg pregon
i el Senyor Pèsol mor per la formiga.

SALVADOR PERARNAU

El Salí, març 1995